

חלבים כו' לא אמרו בו חצות כלל (אפילו לא לכתחילה כבק"ש). ועוד י"ל בדיוק והוספת רש"י "ועבר לו הזמן", כי בהקטר ג"ז אינו ודאי, כי אם לן בראשו של מזבח מקטר לעולם ולרבה אפילו אם ירדו יעלו (עיין זבחים פז, א) דלא נפסלו — דאליב"י קאי רש"י (ד"ה מצותן) כאן כמתניתין בכרכות (משא"כ הרמב"ם דפוסק כרבא דנפסלו אפילו לנו בראשו של מזבח).

וע"פ הנ"ל יומתק מה שדיני הקטר פרש"י לא במקומו (בד"ה מצותן) כ"א לאחרי שפרש טעם גזירת עד חצות בק"ש כו', כי אך זה מכריח — לרש"י — לומר דבהקטר לא אמרו חכמים כו'.

בתוס' אנשי שם), חידושי מהרי"ח, בסי' ניצוצי אור (להרב ראובן מרגלית (שי"י) [ע"ה]) ועוד. ולכאורה צ"ע שלא רמזו רש"י כלל בפירושו.

ולפענ"ד רש"י עצמו כתב נימוקו על אתר ובמפורש, כי מש"כ "והקטר חלבים כו' לא אמרו בו חכמים עד חצות כלל" בא בהמשך למש"כ קודם לזה בטעם הגזירה דעד חצות בק"ש ואכילת קדשים, וז"ל: ואסרום (קדשים) באכילה קודם זמנו כדי שלא כו' יתחייב כרת וכן בק"ש לזרו את האדם (לכאורה בי תיבות מיותרות — אלא להדגיש בא, סתם בנ"א) שלא כו' ובתוך כך כו' ועבר לו הזמן (וכיוון דבהקטר לאחר עה"ש — אין כרת, וכהנים אינם סתם בנ"א ואין צורך לזרום, עכצ"ל, אשר) והקטר

סימן ב

נר ביתו

"שהרי השם נמחק לעשות שלום כו"י³? ובמיוחד דרוש ביאור שלאחרי הראי"ה "שהרי השם כו"י" הוא מוסיף ענין חדש⁴ גדול השלום שכל התורה ניתנה כו"י⁵? [ודוחק גדול לומר שהטעם שהרמב"ם מוסיף לבסוף "גדול השלום כו"י" הוא כדי לסיים בדבר טוב⁶ — כי גם הענין ד"לעשות שלום בין איש לאשתו" הוא דבר טוב; ואפילו את"ל שמשום הענין דהשם נמחק אי"ז נקרא דבר טוב, היי יכול לשנות את הסדר ולכתוב "שלום ביתו קודם שהרי השם נמחק לעשות שלום כו' וע"כ נר ביתו קודם", וכיו"ב].

במסי' שבת¹: אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, נר ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, עי"ש, וברמב"ם² כתב וז"ל: היי לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר דרכי דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. עכ"ל.

וצ"ב שהרי במסי' שבת איתא רק "נר ביתו עדיף משום שלום ביתו". ומה מכריח את הרמב"ם להוסיף הראי"ה

(1) כג. ב. (2) סוף הל' חנוכה. (3) ובפרט שבגמ' "אמר רבא פשיטא לי", ולמה הוצרך הרמב"ם לראי"ה והוכחה. (4) להעיר שבא' מכת"י הרמב"ם (הובא בילקוט שנויי נוסחאות ברמב"ם מהדורת פרענקל) "גדול השלום כו"י" היא — הלכה בפ"ע. (5) אלא שדרך הרמב"ם לסיים כל ספר די"ד ספרי "יד החזקה" — בענין יסודי וכללי, התלוי בכוונת הלב וכו'. (6) נוסף על העיקר (שכנראה) הרמב"ם אינו מקפיד

הערה 2: כג. ב: אמר רבא, פשיטא לי, נר ביתו ונר חנוכה (רש"י נר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות), נר ביתו עדיף משום שלום ביתו (רש"י: והכי אמרינן לקמן (כה, ב) ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת, שבני ביתו מצטערין לישב בחושך). נר ביתו וקידוש היום, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו.

ב. גם צריך להבין:

(א) עצם הראי: כמו שלומדים בפשטות כוונת הרמב"ם ב"שהרי השם נמחק לעשות שלום כו"י להוכיח גדול מעלת השלום, שהוא דוחה אפילו ענין הכי חמור (בתורה ו) מצות (מחיקת השם) א"כ מכש"כ שגר ביתו דוחה נר חנוכה. אבל לכאורה אין הנדון דומה לראי: לעשות שלום בין איש לאשתו (כנוגע לסוטה) היינו להתיר אישה לבעלה — שלום הנוגע לקיום חיי המשפחה ושכינה שרויי ביניהם⁷, לשלול הענין דמזבח מוריד דמעוטה⁸ וכו' — הנה מכל האי טעמא זה מכריע את החומר של מחיקת השם — משא"כ השלום בנר

ביתו (שאינו בא אלא לשמור "שלא יכשל בעץ או באבן"⁹ או משום ש"בני ביתו מצטערין לישב בחושך"¹⁰) א"כ — מאי ראי ששלום זה ידחה מצוה אחרת, (ובפרט פרסומא ניסא של) נר חנוכה?

(ב) בעצם הדין מקצר הרמב"ם ומשנה מלשון הגמרא: (א) בגמרא הדין הוא כשני בכות "נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, נר ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו"¹¹, והרמב"ם כולל את שניהם בכא אחת¹²; (ב) לשון הגמרא הוא "נר ביתו עדיף", והרמב"ם משנה וכותב "נר ביתו קודם"¹³.

לסיים ההלכות שבספרו דוקא בדבר טוב (ראה סיום ס' נשים שברמב"ם. ועוד). (7) סוטה יז.א. (8) סוף גיטין. (9) מרדכי שבת שם סרצ"ד (אינו אלא משום שלא יכשל כו'). ועד"ז בפרש"י שם כה, ב (ד"ה הדלקת). הובא להלכה במג"א סרס"ג סקי"ג יד. שו"ע אדה"ז ר"ס רס"ג. אבל לא הובא זה בכהנ"ל כטעם דנר שבת קודם. (10) פרש"י שם כג, ב ד"ה שלום ביתו, ר"ן שם (בהטעם דנר ביתו קודם). הובא במג"א ר"ס תרע"ח. ועד"ז בשו"ע אדה"ז סרס"ג ס"ד (בהטעם דנר שבת קודם לקידוש היום). (11) וגם בטושו"ע שם ס"ג דהטעם משום שלום בית נאמר פעם אחת בסוף הענין, הרי הדין דנר שבת קודם הוא בב' בכות, משא"כ ברמב"ם. (12) ועד"ז הוא בר"ח שבת שם. (13) ובפרט דבלשון זה ("קודם") אפשר לטעות שהכוונה (רק) שיקדים להדליקם בשיש לו שניהם (ראה א"ר (ואליהו זוטא) סתרע"ח * סק"ג (סק"א)). משא"כ בטושו"י ("אלא דשם כתבו דמה"ט הוסיף הרמב"ם "או קידוש היום" (אף שפשוט הוא כבר מצד ההלכה שלפניו) בכדי לשלול קס"ד זו.

הערה 9: מרדכי שבת שם סרצ"ד: וז"ל: אומר מהר"ם דבחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכין להדליק נר של שבת בחדרם ולברך עליו משום דהדלקת נר שבת חובה משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן אבל מי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק בחדרו ולברך עליו לפי שאשתו מברכת עליו בשבילו. שמוחר להדליק בבית כע"ש בקיץ ואוכל בחדר ויהי לו אורה מן היום, משום דנר שבת אינו אלא משום שלא יכשל בעץ או באבן, והרי יש לו אורה גדולה כו'. שם: ועד"ז בפרש"י שם כה, ב (ד"ה הדלקת): ובגמרא: ותזנח משלום נפשי. . (איכה ג,) אמר ר' אבהו זו הדלקת נר שבת. ובפרש"י: הדלקת נר שבת, שלא הי' לו ממה להדליק, ובמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל באפילה.

הערה 10: ראה אליהו רבא. . סתרע"ח סק"ג: וז"ל: יש לו כו' כתב הרמב"ם סוף ה' חנוכה היה לפניו נר ביתו ונ"ח או נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף ע"כ וקשה פשוט אם נר ביתו קודם לנ"ח דהוא קודם לקידוש כ"ש דקודם נר ביתו לקידוש. וא"ל דה"א דדוקא לנ"ח קודם דהרואה נר בביתו אמר דנ"ח הוא. אבל לא קודם לקידוש דהא זה בפנים וזה בחוץ ובנר ביתו משתמשין כו'. ועוד הא זה כבר נשמע מדכתב דנ"ח קודם לקידוש ודאי יש לו נר בכיתו. דאל"כ נר ביתו קודם א"כ ליקדם קידוש. כיון שכבר רואין נר. ונ"ל דס"ל לרמב"ם דאם יש לו נ"ח ונר ביתו דמדליקין נר שבת קודם כמ"ש המגיד שם. וא"כ אי לא היה כתב רק דנר ביתו ונ"ח דנר ביתו קודם ה"א היינו להקדמה בשיש לו שניהם לכך כתב נמי נר ביתו וקידוש. דע"כ מיירי כשאין לו אלא א' והא דלא כתב בפירוש דמיירי מדין זה היינו דאתא נמי לאורו"י דמדליק תחלה נר ביתו. (כו').

הערה 11: פרש"י שם כג, ב ד"ה שלום ביתו: נעתק לעיל בפיענוח להערה 2.

הערה 12: פרש"י שם כה, ב (ד"ה הדלקת): ובגמרא: ותזנח משלום נפשי. . (איכה ג,) אמר ר' אבהו זו הדלקת נר שבת. ובפרש"י: הדלקת נר שבת, שלא הי' לו ממה להדליק, ובמקום שאין נר אין שלום שהולך ונכשל באפילה.

שם: הובא להלכה במג"א סרס"ג סקי"ג י"ד: בשו"ע שם (ס"ו): בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכין להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו, אבל מי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק בחדרו ולברך עליו לפי שאשתו מברכת בשבילו. ובמג"א סקי"ג: ולברך עליו, דהדלקת נר חובה משום שלום בית שלא יכשול בעץ או באבן (מרדכי) וכו'. ובסקי"ד: א"צ להדליק בחדרו ולברך עליו — אבל להדליק צריך, שלא יכשול בעץ או באבן כו'.

שם: שו"ע אדה"ז ר"ס רס"ג: וז"ל: תיקנו חכמים שיהי' לכל אדם נר דולק כשבת בכל חדר וחדר שהולך שם בשבת משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן כו'.

הערה 10: פרש"י שם כג, ב ד"ה שלום ביתו: נעתק לעיל בפיענוח להערה 2.

שם: ר"ן שם: שם הוא עדהנ"ל בפיענוח הקודם. שם: הובא במג"א ר"ס תרע"ב: בשו"ע שם: מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת, יקנה נר שבת מפני שלום ביתו כו'. ובמג"א: מפני שלום ביתו — שלא ישבו בחשך ויצטערו.

שם: בשו"ע אדה"ז סרס"ג ס"ד: וז"ל: ואם אין ידו משגת לקנות יין לקידוש ונר לשבת נר של שבת קודם ואע"פ שקידוש היום הוא מן התורה מ"מ על היין אינו אלא מד"ס וגם אפשר לקדש על הפת ולפיכך נר שבת קודם משום שלום ביתו שמצטערין בני ביתו לישב

מעשה — ומהאי טעמא יתכן שדינים מסויימים יהיו כתובים שני פעמים; כמו שהוא בנדו"ד, כי הדין שאם אין ידו משגת לקנות נר שבת ונר חנוכה נוגע למעשה בפועל גם להלי' שבת וגם להלי' חנוכה;

משא"כ ספר היר של הרמב"ם, הרי הוא (כמו שהוא כותב בהקדמתו) "חיבור זה מקבץ לתורה שבע"פ כולה. שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבע"פ כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם. . .", שמטרת שכוונת ספרו הוא לידע (דיני ה)תורה, הרי כשיודע כבר — אין מקום לחזור על הדברים עוה"פ),

הרי בנדו"ד אין לומר כן שמפרש דבריו במקום אחד וסומך ע"ז, כי המקום אחד הי' צריך להיות בהלכות שבת הקודמות ולא בהלי' חנוכה. ובפרט שזה שנת שבת דוחה נר חנוכה מדגיש וכו' את הענין דשבת, כנ"ל.

ד. וי"ל הביאור בזה: בנוגע לחיוב וגדר נר שבת כי הרמב"ם בהלי' שבת שזוהו "בכלל" עונג שבת²⁰ ו"לכבוד שבת"²¹. אבל אינו כותב בהלי' שבת שזוהו משום שלום בית²² ("שלא יכשל בעץ או באבן" או מפני ש"בני ביתו מצטערין לישיב בחושך").

ולכאורה זהו תמוה ביותר: מכיון שהרמב"ם ס"ל (בהלי' חנוכה) שנת שבת ענינו "שלום ביתו", הו"ל לכל לראש לכתוב זה על אתר בהלי' שבת?

א"כ מובן מזה שלפי הרמב"ם עצם החיוב דנר שבת

ג. ויובן זה בהקדים: ידוע דגם המקום בו קבע הרמב"ם את ההלכות הוא בדיוק. וא"כ צריך להבין, למה קבע דין זה, שנת ביתו קודם לנר חנוכה, בהלי' חנוכה ולא בהלי' שבת¹⁴?

אע"פ שאי"ז דין הנוגע בכל שבת אלא רק בשבת חנוכה — אבל זהו דין שבו ההדגשה וההכרעה הם — (נר) שבת, שהמעלה דנר (ביתו) שבת היא קודם לנר חנוכה — לכאורה הו"ל לכתוב זה בהלי' שבת¹⁵.

התמיי גדולה עוד יותר לגבי הדין השני "נר ביתו וקידוש היום", שאינו שייך כלל להלי' חנוכה, אלא רק להלי' שבת — ואינו מביאו כאן אלא אגב הדין הראשון ("נר ביתו ונר חנוכה") — הרי לכאורה מסתבר עוד יותר שהו"ל לקבוע שני הדינים בהלי' שבת ולא בהלי' חנוכה. יתירה מזו: בטור ושו"ע¹⁶ אמנם נמצא הדין דנר שבת קודם לנר חנוכה, בשני המקומות גם בהלי' שבת¹⁷ וגם בהלי' חנוכה¹⁸.

אפילו את"ל שאי"ז דרכו של הרמב"ם לכתוב דין אחד בשני מקומות —

ע"ד שמצינו בכללי הרמב"ם¹⁹ שדרכו "לפרש דבריו במקום אחד ובמקום אחד סותם דבריו" כי הוא סומך. . . על מ"ש במקום אחר הקודם לזה; משא"כ בטור ושו"ע לא מצינו כלל זה, ואדרבה כנ"ל בנדו"ד שזה כתוב שני פעמים —

(וי"ל בטעם החילוק: שלחן ערוך כשמו כן הוא — דינים ערוכים ומוכנים לדעת איך לעשות כשבאים לידי

שם שמקדים "ואם אין ידו משגת לקנות כו'" (אבל ברמב"ם כי בהלכה לפני"ז הרי שאין לו כו'". (14 ביאור דברי הרמב"ם (זה שכתבו בהלי' חנוכה) ע"פ פנימיות הענינים — ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 810 ואילך. שיחת שבת חנוכה תשל"ה. ועוד. (15 עד"ז יש להקשות בנוגע לשו"ע אדה"ז שלא הביאו בהלי' שבת. וי"ל שדעתו שמקומו בהלי' חנוכה (שאינן בשו"ע אדה"ז). (16 וכ"ה בלבוש. (17 סרס"ג ס"ג. (18 סתרי"ח. (19 יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' אות ו. (20 רפ"ה שם. (21 פ"ל ה"ה שם. (22 ודוחק גדול לומר שכוונת הרמב"ם במ"ש "שלום ביתו" הוא מצד ענין "עונג שבת" שכ' בהלי' שבת (ראה לבוש או"ח ר"ס רסג. ולהעיר מפרישה שם

ולכאורה מכיון דזה נר ביתו קודם הוא דין בהלי' חנוכה ואי"ז בגדר

דיחוי דמצות נר חנוכה, מקום לומר, שגם השני ידליק לנר שבת להוסיף (אורה) שלום ביתו (בכל חדר וחדר), ולפ"ז הוא דלא כפרש"י שבת שם כג, ב ד"ה נר (וכן פסק במג"א שם סי' רס"ג סק"ט. ור"ס תרע"ח. שו"ע אדה"ז (שם סרס"ג ס"ד) — לענין נר שבת קודם לקידוש היום).
אבל בפשטות, הלשון (כריש הלכה יג ברמב"ם שם) "הרי שאין לו אלא פרוטה אחת שפירושו שיש לו מעות רק עבור נר אחד קאי גם עמ"ש בהי"ד לענין נר ביתו ונר חנוכה כו'". וא"כ כשיש לו יותר מזה צריך להדליק השני לנר חנוכה, כמקומות הנ"ל. וכ"כ במעשה הרקח לרמב"ם שם.
וי"ל אחת מהנפק"מ — שגם ב"ב וכיו"ב יראוהו עכ"פ וכתוך שיעור הדלקת נ"ח.
הערה 22: ראה לבוש או"ח רסג: וז"ל: ... שזוהו ג"כ מעונג שבת

כשהבית מלא אורה וזהו נקרא שלום בית.
שם: ולהעיר מפרישה שם סק"ב: בטור: ... נר קודם משום שלום ביתו דאין שלום בבית בלא נר. ובפרישה: דאין שלום בבית בלא נר דהנר מעורר השמחה. ב"י. דהרי אמרינן ותזנח משלום נפשי זהו הדלקת נר שבת שבני ביתו מצטערין לישיב בחושך. ר"ן דף ק"ל. הערה 23: וראה שם סעיף ט: וז"ל (בנוגע להדין דמרדכי שבהערה 9 ובפיענוחים לשם): בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם צריכים להדליק. . . ולברך. . . שהדלקת נר בשבת חובה אף בלא אכילה כדי שלא יכשל בעץ ואבן. . . אבל כשאינו אצל אשתו. . . (ו)אם אין לו חדר מיוחד שם (. . . וצריך הבעה"ב להדליק שם נר שלו) אין האורח צריך להדליק שם כלל, כיון שיש לו שלום בית במקום שהוא שם, וגם מצות הדלקת נר שבת הוא מקיים במה שמדליקין נר שבת בביתו. . . אבל אם אין לו מי שידליק בביתו. . . צריך הוא לקיים מצות הדלקת נר שבת במקום שהוא ע"י שיתן פרוטה לבעה"ב להשתתף עמו בנר שלו כו'.

(אינו משום שלום בית²³, אלא) הוא משום כבוד ועונג²⁴.
ואע"פ שע"י נר שבת נעשה בפועל הענין שלום בית,
אבל לא זהו גדר ומעם המצוה²⁵.

קושיא זו מתרץ הרמב"ם ע"י שכתב דין זה (לא בהלי
שבת, אלא) בהלי חנוכה, והוא מוסיף ראיי "שהרי השם
נמחק כו": בזה הוא מחדש שזה שגר ביתו קודם משום
שלום ביתו זהו

אבל לפי"ז קשה הדין נר ביתו עדיף משום שלום ביתו
— הרי שלום ביתו אינו גדר החיוב והמצוה?

[לא גדר ב(נר) שבת, שבזה היא העדיפות דנר שבת
ובזה הוא דוחה את נר חנוכה — כי, כאמור לעיל, שלום

(סק"ב) כי אז הו"ל לפרשו. (23) משא"כ לדעת אדה"ז שכותב ומדגיש בפירושו בריש הלכות נר שבת (ר"ס רסג) "תיקנו חכמים כו' משום שלום
בית שלא יבשל כו'". וראה שם סעיף ט. (24) והיינו שענינם גופא עונג וכבוד, משא"כ לדעת אדה"ז בשו"ע שם — הוא רק גורם לשלימות
העונג דאכו"ש, דהיינו פרט כהעונג הסעודה* (כדעת התוס' ד"ה הדלקת — שבת כה, ב). וי"ל דלכן לא הביאו בר"ס רמב"ם כדני עונג שבת (ראה
בכ"ז מכתב עש"ק וחנוכה תשל"ז בהערה — לקו"ש חט"ו ע' 528. וי"ל שלדעת אדה"ז מוכח כן מגמרא זו גופא "נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו
עדיף משום שלום ביתו", ולא קאמר לפי שיש בזה כבוד ועונג. ולהרמב"ם אין זה הוכחה כי משום זה לכד אין בו כדי לדחות נר חנוכה, כי לשיטתו
גם בנר חנוכה יש כמה פרטים מלבד זכרון נס הנרות (ראה שם פ"ד הי"ב "על הנסים שעשה לנו". וראה צפע"נ — לרמב"ם שם פ"ג ה"ג.
משא"כ לשיטת אדה"ז (שבפשטות — פוסק כהשו"ע כו') שכל הקביעות דחנוכה היא מצד הנס דנרות ורק זה הפרסומא ניסא דנר חנוכה. ולא ס"ל
כרעת הרמב"ם שהקביעות דחנוכה הוא גם מצד נצחון ונס המלחמה שלכן "התקינו חכמים . . ימי שמחה כו'" כי לא נאמר בגמרא שלנו (ומקורו
דהרמב"ם בזה הוא ממדרש חנוכה) — ראה חידושים וביאורים בש"ס ח"א סימן ד. ואכ"מ. (25) והסכרת הרמב"ם בזה שס"ל דנר שבת הוא
(משא"כ ברמב"ם שם רפ"ה שכתב "אפילו אין לו מה יאכל". ובה"י שם "וחובה עליו לישב לאור הנר" ולא כו' "לישב ולסעוד" (בתוס' שם). וראה
הגמ"י לה"י שם.

הימים וכפורים הברכה רק על המגילה, ונ"ל דעכשיו שבטלה מג"ת
נשאר רק מן הנרות ומשום מצוה ולכן לא נהגו לפרסם וגם ברכת
הרואה לא נהגו.

שם: וראה לקו"ש חט"ו שיחה ב' לחנוכה ס"ז ואילך: שם מבואר
בארוכה שענין חנוכה ונרות חנוכה נתקנו מפני כל המאורעות שהיו
אז, כמבואר ברמב"ם ריש הל' חנוכה. ע"ש בארוכה.

שם בשוה"ג: ברמב"ם שם רפ"ה: וז"ל: הדלקת נר בשבת . .
חובה . . אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן
ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת כו'.

שם: ובה"י שם: וז"ל: אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא
יניחנו ויצא וחובה כו' (ככפנים).

שם: וראה הגמ"י לה"י שם: וז"ל (באות כ'): והנני כותב ממכתב
המעתיק ששאל מפי מהר"ם על ריש פ' ב"מ אין מדליקין בעטרן
ואמרין בגמ' מתוך שריחו רע גזרינן שמא יניחנו שאני אומר הדלקת
נר בשבת חובה לאכול אצל הנר א"כ היאך רגילים להניח הנר בבית
ולאכול בחצר והשיבני שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער ואם הוא נהנה
בחצר יותר מפני האויר או מפני הזכובים פשיטא שמתר לאכול
בחצר.

שם: אדה"ז ס"ב וג': וז"ל: "מי שאין לו מעות לקנות נר לשבת
חייב אפילו לחזור על הפתחים בשביל נר זה, ואין זה בכלל עשה
שבתך חול ואל תצטרך לכריות, לפי שזהו בכלל עונג סעודת הלילה,
שכשאוכלה בלא נר אין לו עונג ממנה כ"כ וכו'; ואפילו מי שיש בידו
מעט מעות וצריך ליקח בהם מאכלים לשבת ולא יהיה לו כמה לקנות
נר, הרי הנר קודם לכל המאכלים של שבת חוץ מפת, שהפת קודמת
לנר שהיא עיקר מצות הסעודה".

שם: ממג"א שם סק"ד"ה: וז"ל (בסק"ד): מה יאכל — פ"י וצריך
לקנות ממצות שבידו לאכול, בודאי אכילתו קודם לנר שבת וכו'.
ע"ש.

הערה 25: כבלקו"ש חט"ו שם ס"ח: שם מבאר ששבת עיקרה
הוא באופן דחיוב, וכמו שהרמב"ם מתחיל את הל' השבת במ"ע
שבה, לשבות, למרות שרוב הלכות השבת הם בסוג דל"ת, לט אבות
מלאכות האסורות וכו' — כי תוכנה ועיקרה ענין חיובי — שבייתה
ומנוחה; כי המנוחה בשבת אין ענינה העדר, אלא חיוב.

הערה 24: כדעת התוס' ד"ה הדלקת — שבת כה, ב: כמשנה (כו,
ב): רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן כו'. ובגמרא: מאי טעמא
אמר רבא מתוך שריחו רע גזרה שמא יניחנה הדא. אמר לי' אביי ויצא
(רש"י: מאי . . איכפת לן). אמר לי' . . שאני אומר. (הדלקת נר בשבת
חובה) ובתוס': פ"י במקום סעודה דחובה הוא שיסעוד במקום הנר
משום עונג אבל מהדלקת נר גופי' לא הוה פריך אביי דפשיטא דחובה
היא דהתנן על ג' עבירות נשים כו' על שאינן זהירות בהדלקת הנר.
שם: ראה בכ"ז מכתב עש"ק וחנוכה תשל"ז בהערה — לקו"ש
חט"ו ע' 528: כפנים שם: נר שבת — ענינו שלום בית ובהערה:
שו"ע אדה"ז (חאו"ח ר"ס רס"ג), ויש בזה שייכות לעונג שבת (שם,
אבל לא הביאו בר"ס רמ"ב (וי"ל — עפמש"כ בס"ב — כי הוא רק
גורם לשלימות העונג דאכו"ש, וכ"מ בתוד"ה הדלקת (שבת כה, ב).
משא"כ להרמב"ם (הל' שבת רפ"ה) ה"ז בכלל עונג שבת — ואפ"ל
דשייך לאכו"ש — שהרי קאי שם ב"אפילו אין לו מה יאכל")
ולכבוד שבת (שם פ"ל ה"ה (משבת קיט, ב) — אבל אדה"ז (שם ר"ס
רס"ב. וכ"ה בשו"ע הבי"י) השמיט נר דלוק ממרו"ל זה בכבוד שבת
— ודוחק גדול לומר שסומך על ההמשך בס"י שלאחריו ובפרט בריש
ס"ו שם שצ"ל "מדליקו לכבוד שבת". וברש"י ד"ה חובה (שבת כה,
ב) משמע דזהו רק גורם בכבוד (חשיבות) הסעודה. ולהעיר מהגירסא
כירושלמי פ' הרואה הובאה בהגמ"י (הל' שבת רפ"ה) לברך:
להדליק נר לכבוד יו"ט (שבת). ואכ"מ.

שם: ראה שם פ"ד הי"ב: וז"ל: מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא
עד מאד, וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבת הא-
ל והודי' לו על הנסים שעשה לנו.

שם: וראה צפע"נ — לרמב"ם שם פ"ג ה"ג: ברמב"ם: ומדליקין
בהן הנרות . . להראות ולגלות הנס. ובצפע"נ: עיי' ר"ה ד' י"ח ע"ב
ע"ש. בתוס' והנה יש בזה ב' נסים א' מהנרות וגם מה שנצולו מן
העכו"ם וא"ש מש"כ התוס' סוכה ד' מ"ו ע"א ד"ה הרואה ע"ש וקשה
לתירוצם דאמאי לא תיקנו לשומע קריאת המגילה שיברך ג"כ זה.
ובזה א"ש דהרואה מברך רק על הנס שניצול מעכו"ם ולא על הנס של
הנרות. ובוה א"ש מה שכ' רש"י ז"ל בסוכה הנ"ל דגבי נר חנוכה
מברך תחלה שהחיינו ואח"כ שעשה נסים וכן מבואר במס' סופרים
ובגמ' דמגילה ד' כ"א ע"ב גבי מגילה מבואר להיפך דשהחיינו מברך
לאחר שעשה נסים אך כאן קאי הנסים על שני הדברים על הנרות ועל

צ"ח החכמה

צ"ח החכמה

ביתו אינו גדר החיוב של מצות נר שבת²⁶ — אלא מפני גודל מעלת השלום בכלל; וזה שמצוה נדחית מפני השלום, אי"ז גדר של דחית המצוה, אלא שבזה מקיימים מעין מצוה זו²⁷ (שלפועל אין עושים אותה מפני השלום (כדלקמן סעיף ה));

ובעניננו: זה ש"נר ביתו קודם משום שלום ביתו" הוא גם מפני הגדר והתוכן של חנוכה (שזהו חלק מ"כל התורה (ש)נתינה לעשות שלום"; ומהאי טעמא כתב הרמב"ם דין זה בהלי חנוכה, בכדי לשלול הסברא שזוהי דחית החנוכה, אלא שכן מחייב גם ענין החנוכה. ועל זה הוא מביא ראיה ממה ש"השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו": השלום אינו לא רק כל כך גדול שדוחים מפניו האיסור החמור דמחיקת השם, אלא שכותבים לכתחילה את השם כדי למוחקו — בכדי לעשות שלום בין איש לאשתו. מצות כתיבת השם בקדושתו ותוקפו — פועל ונתגלה ע"י שהוא נמחק, מכיון שזה מביא שלום בין איש לאשתו.

ועפ"ז יומתק מה שהרמב"ם מדייק לכתוב "נר ביתו קודם" בשינוי מלשון הגמרא "נר ביתו עדיף": עדיף מתפרש שהמצוה (נר שבת) יש בה עדיפות לגבי המצוה

השניה (נר חנוכה) ולכן היא דוחה את המצוה השניה²⁸; ולכן מדייק הרמב"ם ש"עדיף" כאן היינו רק — "קודם": כוונת הגמרא רק לומר את הדין, שבהדלקה בפועל (כשיש לו רק אחד מהם) נר ביתו קודם²⁹.

ה. בכדי להסביר את הענין — כשמדובר ע"ד שלום, אי"ז באופן שמצוה (ואיסור) אחד נדחה ע"י העדיפות של מצוה (ואיסור) אחרת אלא שזהו מתאים גם עם התוכן של המצוה האחרת — ממשיך הרמב"ם ומסביר "גדול השלום שכל התורה נתינה לעשות שלום בעולם".

מכיון שכל התורה (כל מצוה) ענינה לעשות שלום בעולם, הרי מובן, שכשמדובר ע"ד מצוה הקשורה עם שלום כפשוטו, אי אפשר לומר שהמצוה שפועלת את השלום דוחה את המצוה האחרת (ממצות התורה או דרבנן), כי ע"י קיומה של המצוה שמביאה לידי שלום בפועל נפעלת גם כוונת נתינתה וציוויי של המצוה האחרת (לעשות שלום).

בזה מזבן גם מה שהרמב"ם כלל יחד את שני הענינים — של נר ביתו יש דין קדימה לגבי נר חנוכה ולגבי קדוש היום — ולא כתבם בשתי בבות בפני עצמן כבגמרא, בכדי להדגיש שאינם שני פרטים וציווים

מצד עונג וכבוד — י"ל כי זה מתאים עם כללות תוכן השבת, שעיקר ענינו חיוב — מנוחה, כמבואר בלקו"ש שם ע' 371 ואילך. ולכן מפרש כפשוטו מרז"ל (תנחומא ר"פ נח): הדלקת הנר דכתיב וקראת לשבת עונג זו הדלקת הנר בשבת. ולפ"ז ה"ז כפשוטו הלשון בשבת כה, ב "הדלקת נר בשבת חובה". (26) ועפ"ז יומתק מש"כ ה"ל "נר ביתו" (כבגמרא) ואינו מפרש ומפרט (כבטורשו"ע) "נר שבת" — כי הטעם שזה קודם הוא לא מצד היותו נר שבת (לעונג ולכבוד), כ"א לפי שהוא נר ביתו, שמאיר את הבית ונעשה שלום בית בפועל. (27) להעיר מביאור הא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (צפע"נ ה"ל תרומות לג, רע"ג (הובא בכללי התוה"מ בערכו). וע"ד החסידות — המשך תרס"ו ע' סת, תקכב. ד"ה למרכה המשרה ה'ש"ת פ"ג — סה"מ קונט" ח"ב תלה, ב). וצ"ע בירוש' שבת פ"א ה"כ (בסופה) זה שינון וזה שינון. (28) וכן משמע בלבוש שם סתרע"ח שמאריך איך שנור שבת עדיף. (29) ע"פ כל הנ"ל יומתק השינוי דהלכה זו והלכה יג שלפנ"ז: "לפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס", דמדגיש ההקדמה מצד מעשה הגברא, כי הכוונה היא דמצות הדלקת נר חנוכה עדיף קיומה ממצות קידוש היום ודוחה אותה. ולכן: א) מדגיש דשניהם "מצות) מדברי סופרים", ב) הוא קודם ודוחה מצוה השני" מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום", ג) ובמילא "האדם) מקדים לקנות כו' מוטב להקדים (מצוה זו)". משא"כ בהלכה לפנינו "נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקידוש היום נר ביתו קודם" דזה שנור ביתו קודם הוא לא מצד מצות נר ביתו שעדיף (ובמילא דוחה) המצוה דנר חנוכה, כ"א מצד המציאות, שבי"נר ביתו" יש בו (בפועל) "שלום ביתו", ולכן כתב "נר ביתו קודם משום שלום ביתו" — מצד החפצא, ואינו מדגיש ומפרט בהלכה זו: א) שהוא מצד איזה חיוב מצוה, ב) דנר ביתו קודם לנר

שלא לעשות נוח לו אילו לא נברא... (ומתרחץ) טעמי דרשב"י זה שינון וזה שינון ואין מבטלין שינון מפני שינון כו'. ע"ש. הערה 28: בלבוש שם סתרע"ח: וז"ל: מי שאין ירו משגת לקנות נר חנוכה ונר של שבת יקנה של שבת ולא של חנוכה דהנר של שבת עדיף שעשוי ליהנות לאורו והוי שלום ביתו שלא יצטערו להשתמש בחשך שהרינר חנוכה אסור להשתמש לאורו ושלום בית עדיף ואסמכוה אקרא דכתיב ותזנח משלום נפשי וארו"ל זו הדלקת נר שבת שהי' הנביא מקונן עליו שהוצרכנו לישב בחשך ולא באור וע"י כן זנחנו משלום ש"מ שם ישנו יש שלום, ע"כ שלום בית עדיף מנר חנוכה.

הערה 27: צפע"נ ה"ל תרומות לג, רע"ג: ח"ל: וע"י זכחים דף י"ט ע"א טובא דהא העוסק במצוה פטור מן המצוה לא כמי שאינו בגדר זה רק כמו שמקיים גם זה וראי' דתפילין אינן חוצצות בכגרי כהונה כו'. ע"ש.

שם: וע"ד החסידות כו': שם מבואר בארוכה שכל המצות כלולות זו מזו וכו'. ע"ש.

שם: וצ"ע בירושלמי שבת פ"א ה"ב (בסופה): ר' יוחנן אמר בשם ר"ש בן יוחי כגון אנו שעוסקין בתלמוד תורה אפילו לקריאת שמע אין מפסיקין... ולא מודי רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב. ולית ל' לרבי שמעון בן יוחי הלמד לעשות לא הלמד

נפרדים (שנר ביתו א) דוחה נר חנוכה, וב) דוחה קידוש היום, אלא זהו דין אחד, אותו דין עצמו: מכיון ששלוש הוא כללות כוונת נתינת התורה וכל מצותי ("כל

התורה"), כולל גם נר חנוכה וקידוש היום — הרי הצד השווה שבהן מחייב הקדימה של נר ביתו³⁰.

חנוכה וקידוש היום, ג) שעל האדם להקדים מצוה זו. וק"ל. (30) ומזה גם מובן במילא דגם הדין ד"נר ביתו וקידוש היום נר ביתו קודם" אין מקומה בהל' שבת, כי אי"ז מצד הגדר (ומצוה דנר) והל' שבת כ"א מצד הגדר דשלוש בית. ושייכותו להל' חנוכה דוקא — ראה לקו"ש חט"ו ע' 377 ואילך. אבל להעיר שמקור אדה"ז שם ס"ב וס"ג ("בכלל עונג סעודת הלילה" "והפת קודמת לנר שהיא עיקר מצות הסעודה") הוא ממג"א שם סק"ד-ה, שמפרש כן דברי המחבר (שם ס"ב): אפילו אין לו מה לאכול... שזה בכלל עונג שבת הוא" (שהוא הוא לשון הרמב"ם הנ"ל רפ"ה) — אף שאי"ז פשטנות לשון (הרמב"ם והשו"ע, ואכ"מ).

סימן ג

קיום המצות לפני מתן תורה ולאחריו

התורה, כי לימוד התורה הי' גם לפני מ"ת (וי בסיון), וכמרוז²⁵ "מימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם היו במצרים ישיבה עמהם כוי אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה וכו'" — א"כ למה הוא מקשר את זה עם האי יומא?

גם צריך להבין: מה מוסיף "דקא גרים" — הרי מספיק אם הי' אומר רק "אי לאו האי יומא"?

ב. לכאורה הי' אפשר לומר שב"האי יומא" לא נתכוון ר"י למעלת יום זה בתור יום שניתנה בו תורה, אלא לזה שבהאי יומא נעשה "והייתם לי סגולה מכל העמים"³,

א. בפסחים סח, ב: רב יוסף ביומא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא.

וצריך להבין: מהי הכוונה בלשון "האי יומא"? הרי כוונת ר"י במאמרו היא שהטעם שהוא נבדל מזולתו הוא מפני שלמד תורה (כפירש"י) — א"כ למה אומר זה בלשון סתום ("אי לאו האי יומא") ולא בכירור "אי לאו תורה"¹ וכיו"ב?

יתירה מזו: כיון שרב יוסף מיירי במעלת לימוד התורה, הרי אין זה שייך להאי יומא — יום נתינת

(1) וע"ד מאמר ר"נ בקדושין (לג, סע"א). (2) יומא כת, ב. וראה תנחומא ס"פ ויגש. פרש"י שם מו, כח. (3) יתרו יט, ה. וראה פרש"י שם:

הערה 1: בקדושין (לג, סע"א): איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום (קדושים יט, לב) ואפילו כל שיבה במשמע... אמר ר' יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה. ר' יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי... רב נחמן משדר גוזאי (רש"י: סריסים שהיו תמיד לפניו... וכשהיו זקנים עוברים לפניו היה שולח הנך סריסים להחזיק בידם אבל הוא עצמו לא, שלא לזלזל בתורתו) אמר אי לאו תורה כמה נחמן בר אבא איכא בשוקא (רש"י: הילכך אין חשיבותי בשביל עצמי אלא בשביל תורה). הערה 2: וראה תנחומא ס"פ ויגש (עה"פ ויגש מו, כח): ואת יהודה שלח לפניו, להתקין לו בית תלמוד שיהא מורה שם הוראה, שיהא מלמד את השבטים... ללמדך מקום שהי' הולך הי' עוסק בתורה כשם שעשו אבותיו, ועד עכשיו לא נתנה התורה והרי כתיב